

СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ЙОГО БАНКІВСЬКОЇ СКЛАДОВОЇ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Волкова Ю.Г., аспірантка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

В статті проведено аналіз стану світового фінансового ринку та динаміки зростання його банківської складової. Розкриваються основні поняття світової банківської системи. Особлива увага приділена подоланню негативних наслідків світової фінансової кризи та розроблено декілька рекомендацій щодо запобігання кризових процесів в банківському секторі.

Ключові слова: глобалізація, фінансовий ринок, капітал, банківська система, регулювання

Постановка проблеми. Світова економіка увійшла в період значного спаду в умовах найнебезпечнішого фінансового шоку на фінансових ринках. Ситуація характеризується виключною неясністю та пов'язана з суттєвими ризиками зниження темпів росту ВВП, промислового виробництва. Найактуальніше завдання економічної науки полягає в тому, щоб знайти шляхи для стабілізації фінансових умов і при цьому допомогти країнам подолати період низької активності та утримати інфляцію під контролем.

Після кількох років активного зростання в світовій економіці відбувається швидке зниження його темпів. Рівень глобальної активності відчуває тиск фінансового шоку і все ще високих цін на енергоносії та інші біржові товари. Багато країн з розвиненою економікою дійшли в стан у рецесії національних господарчих систем. Процес відновлення упорядкованої системи буде важким, оскільки суттєвий спад частки позикових коштів є водночас необхідним та необоротним.

Довіра до глобальних фінансових установ та ринків відчутно знизилась. Фактори, які загрожують системі стабільності, стали очевидними в 2008 р., коли декілька найважливіших організацій збанкрутиш або опинилися на межі банкрутства. Як відзначили науковці в 2008 р., та напруга, яку відчуває глобальна фінансова система, скоріше за все, ще більше сповільнить глобальне зростання та завадить його оновленню [1]. Крім цього, однією з важливих загроз є ризик більш від'ємного циклу негативного зворотного зв'язку поміж фінансовою системою та економікою в більш широкому плані. Сполучення таких факторів, як зростання збитків, зниження цін на активи і поглиблення економічної рецесії викликало серйозну занепокоєність щодо життєздатності дедалі ширшого сегмента фінансової системи. Процес скорочення частки позикових коштів, який відбувається ниж, прискорився та став хаотичним, що знайшло прояв в різкому зниженні цін на акції фінансових установ, підвищенні вартості фінансування та витрат, пов'язаних з захистом від дефолту, а також падінням цін на активи. Одним з результатів були несподівані банкрутства організацій, коли ринки

втратили бажання (або можливість) надавати капітал і фінансування чи купувати активи [2]. Різні спроби подолати напруженість з ліквідністю та вирішити проблеми організацій, які зазначають фінансових труднощів, не дозволило відновити довіру учасників ринку, оскільки ці заходи не вирішували глибинних проблем, що поширилися.

Аналіз основних досліджень і публікації. Зважаючи на вищий рівень розвитку фінансових ринків провідних країн світу, особливу увагу глобалізаційним процесам та їх впливу на тенденції розвитку світового фінансового простору приділяли західні вчені, а саме Ж.-П.Аллегрет, В.Андреф, Б.Баді, Б.Балашши, Р.Болдвін, Є.С.Брезіс, С.Гофман, П.Зоїдо-Лобатон, Б.Ейхенгрін, В.Енг, А.Комфорд, Я.Крегель, П.Кругман, Ф.А.Ліс, Л.Дж.Мауер, М.Обстфельд, К.Окіна, Г.Марковіц, Ф.Мартін, Л.Ніл, Е.К.Роуз, Ф.Рут, Дж.Т.Стюарт, П.Д.Сазерленд, А.М.Тейлор, Д.Тобін, М.Фельдстайн, Д.Френкель, Ч.Хоріока, У.Ф.Шарп, М.Шіракава, С.Шіратсука, С.Л.Шмуклер та інші, які досить детально дослідили динаміку розвитку глобалізаційних процесів та їх взаємозв'язок із особливостями розвитку різних сегментів світової економіки.

В українській економічній літературі проблемам міжнародної економічної інтеграції та глобалізації, тенденціям та шляхам розвитку національних та міжнародних фінансових ринків присвячені роботи В.Г.Андрійчука, О.Г.Білоруса, В.С.Будкіна, І.В.Бураковського, А.С.Гальчинського, А.П.Голікова, В.М.Геєця, М.А.Дудченка, Л.Л.Кістерського, А.І.Кредісова, Д.Г.Лук'яненка, Ю.В.Макогона, В.Є.Новицького, Ю.М.Пахомова, О.В.Плотнікова, А.М.Поручника, О.І.Рогача, С.В.Сіденко, В.О.Степаненка, В.М.Федосова, А.С.Філіпенка, О.І.Шниркова та інших.

Серед російських науковців варто відзначити А.В.Анікіна, Т.А.Башкатова, О.Т.Богомолова, М.М.Богуславського, Ю.Ф.Борко, О.В.Буторіна, Л.У.Глухарева, В.Л.Іноземцева, В.П.Караваєва, В.Кузнецова, Л.Ф.Лебедеву, М.М.Максимова, Б.Пічугіна, П.І.Хвойника, Ю.С.Ширяєва, Ю.В.Шишкова, Ю.Щетиніна та інших.

Проте критичний аналіз праць іноземних та вітчизняних дослідників дозволяє зробити висновок про недостатнє висвітлення деяких аспектів окресленої проблематики, пов'язаних в першу чергу із дослідженням комплексу взаємозв'язків між процесами загальноекономічної глобалізації, фінансової глобалізації та новітніми тенденціями розвитку міжнародного фінансового ринку, особливостями впливу зазначених процесів на розвиток фінансового сектора вітчизняної економіки. Отже, незважаючи на велику кількість наукових праць, що спрямовані на дослідження різноманітних проблем сучасної глобалізації, недостатньо опрацьованими залишаються питання входження національної економіки до світового фінансового простору, можливість використання заходів державної політики, інноваційних фінансових інструментів в умовах ринкової трансформації економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження для написання статті проводилось в межах плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на 2008-2009 рр.

Мета і завдання статті. Головною метою дослідження є теоретичне обґрунтування сутності банківської складової світового фінансового ринку та

особливостей її регулювання в умовах глобалізації економіки та на цій основі визначення закономірностей та тенденцій його розвитку, а також оцінка ефективності регулювання на етапі ринкових перетворень в Україні.

Відповідно для досягнення поставленої мети були визначені такі основні завдання дослідження:

- проаналізувати класичні та сучасні теоретичні підходи до розвитку кредиту та банківської діяльності;
- розкрити сутність та складові механізму регулювання банківської діяльності, правову та нормативну базу функціонування банківської системи, враховуючи світовий досвід;
- визначити особливості застосування банківського нагляду в умовах трансформаційної економіки;
- розкрити методичні підходи до застосування економіко математичних методів та моделей у розвитку банківської діяльності;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення механізму регулювання банківської діяльності в умовах ринку;

Виклад основного матеріалу. Для сучасної практики характерне використання різних моделей організації і функціонування банківських систем зарубіжних країн. Банківські системи різних країн, їх організаційна структура та правове регулювання залежать від багатьох факторів, до яких разом з історичними, політичними та національними традиціями слід також віднести рівень розвитку товарно-грошових відносин у країні, загальний економічний розвиток, засоби регулювання грошового обігу тощо.

За сучасних умов практично в усіх країнах з ринковою економікою створені й активно розвиваються дворівневі банківські системи, в яких на першому рівні функціонує центральний банк країни, що здійснює емісійну, нормотворчу, наглядову та інші види діяльності; на другому — діють комерційні банки, які займаються акумуляцією коштів компаній і підприємств, здійснюють різноманітні банківські операції.

У деяких країнах функціонують трирівневі банківські системи, до яких входять також кредитні інститути небанківського типу (наприклад, страхові компанії, інвестиційні фонди, фінансові компанії тощо). До таких банківських систем належать системи Швейцарії, Японії. Слід зазначити, що до кредитно-банківської системи Німеччини, Франції, США, крім банків, входять також різні кредитні установи — Федеральне відомство нагляду за кредитною справою (Німеччина) [3].

У світовій банківській практиці банківські системи розрізняють також за характером здійснюваних послуг, сутністю банківських операцій, пов'язаних з широким впровадженням електронно-обчислювальної техніки й оргтехніки в банківську сферу. Так, європейські банки здійснюють іпотечні операції, широко використовуючи заставні. У США небанківські кредитні інститути мають такі самі юридичні права, що і банки. У Великій Британії кредитні інститути (небанківські установи) мають певні обмеження в банківській діяльності.

Специфіка побудови банківської системи виявляється і в тому, що в окремих країнах Європи (Німеччині, Франції, Австрії, Італії) не існує чіткого

розмежування між комерційними та інвестиційними банками, що визначається становищем останніх на ринку цінних паперів. У Німеччині, наприклад, банки поєднують короткострокові, депозитно-позичкові і довгострокові інвестиційні операції. У США кредитні та інвестиційні банківські операції чітко розмежовані. Інвестиційні банки виконують операції з державними і корпоративними цінними паперами, а комерційним банкам заборонено виконувати операції на фондовому ринку з корпоративними цінними паперами. У Великій Британії функції комерційних та інвестиційних банків також чітко розділені. Інвестиційні банки мають право звертатися до Банку Англії за централізованими кредитами і працюють із залученими коштами комерційних банків[3].

Світова практика виробила два принципи побудови комерційних банків:

- принцип сегментування, коли банківська діяльність обмежена певним видом операцій чи сектором грошового ринку;
- принцип універсальності, коли будь-які обмеження на діяльність банків на грошовому ринку знімаються.

Сучасний стан розвитку економіки України потребує постійної уваги до банківської системи в цілому і комерційних банків зокрема, проведення політики, спрямованої на створення сприятливих умов для їх стабільного та ефективного функціонування. Ця потреба зумовлюється тим, що банківська система України – одна з найважливіших і невід’ємних структур ринкової економіки і є одним з основних чинників політики економічного зростання. Адже через неї здійснюється процес акумуляції фінансових ресурсів суспільства і забезпечується їх найефективніше і раціональне використання.

Банківська система – законодавчо визначена, чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю.

В Україні за роки незалежності напрацьовано нормативно-правову базу щодо банківської діяльності та її регулювання, постійно вдосконалюються методи й форми регулювання, нагляду та контролю за банківською діяльністю[4]. Однак висока ціна за банківські послуги, обмежений спектр цих послуг, відсутність відповідної фінансової інфраструктури на рівні з розвиненими країнами, яка б стимулювала вкладання коштів, повільний розвиток у процесі зростання дієвості банківського регулювання та нагляду стимулюють подальше реформування банківської системи та грошово-кредитної політики. Тому основні напрями у процесі реформування повинні бути спрямовані на відновлення довіри населення до банківської діяльності, розгалуження мережі страхування депозитів як для населення, так і для юридичних осіб, підтримання стабілізації національної грошової одиниці, вдосконалення та підвищення ефективності платіжної системи, вдосконалення регулюючої функції НБУ.

Вивчення зарубіжних, а також вітчизняних підходів до регулювання банківської діяльності стосовно захисту інтересів вкладників дало можливість визначити, що практично в жодній розвиненій країні система гарантування вкладів не пов’язана з центральним банком, хоча вони постійно разом взаємодіють, і це дає можливість точніше оцінити стійкість банківської системи.

Банківська система виникає не внаслідок механічного поєднання окремих банків, а будується по заздалегідь виробленій концепції, в межах якої відводиться місце кожному виду банків і кожному окремому банку.

В такому тлумаченні банківська система не включає небанківські фінансові інститути грошового ринку. Цим вона помітно відрізняється від кредитної системи. До складу останньої включають всіх посередників грошового ринку – як банківських, так і небанківських. Необхідність формування банківської системи як особливої структури визначається двома групами причин:

- пов'язаних з необхідністю здійснення суспільного нагляду і регулювання банківської діяльності, узгодження комерційних інтересів окремих банків з загальносуспільними інтересами – забезпеченням сталості грошей і стабільної роботи всіх банків;

- пов'язаних з функціонуванням грошового ринку, забезпеченням збалансованості попиту і пропозиції на грошовому ринку і в кожному його секторі.

Для подальшого подолання негативних наслідків фінансової кризи на світовий фінансовий ринок, на нашу думку, слід застосувати наступні засоби:

- сприяння формуванню більш широкої та диверсифікованої бази інвесторів;
- упорядковану ліквідацію нежиттєдіяльних банків, що забезпечить створення конкурентноспроможної банківської системи, яка має достатній капітал;

- забезпечити високий ступінь координації дій в межах кожної окремо взятої країни.

Оскільки широкі міжбанківські спреди були зумовлені в основному ризиками банківських труднощів, на наш погляд, малоімовірно, що дедалі більш легкий доступ до отримання екстреної ліквідності від центральних банків зможе ослабити напруженість на ринку міжбанківського фінансування.

Ці та інші проблеми, пов'язані з банківською складовою світової фінансової системи в умовах світової фінансової кризи, й надалі потребують детального дослідження.

Література:

1. Банківська енциклопедія; під ред./ Мороза А.М.. — К.: Ельтон, 2008р.
2. Комерційні банки в Україні: довідник. — К: Вища школа, 2009.— 62с.
3. Мороз А. Основи банківської справи /А. Мороз. — К: Лібра, 2004. — 145с.
4. Закон України "Про банки і банківську діяльність"// Відомості Верховної Ради України. — 2000. —№ 5- 6. — Ст.30.

АННОТАЦИЯ
МИРОВОЙ ФИНАНСОВЫЙ РЫНОК: ТЕНДЕНЦИИ И
ЗАКОНОМЕРНОСТИ РАЗВИТИЯ ЕГО БАНКОВСКОЙ
СОСТАВЛЯЮЩЕЙ В УСЛОВИЯХ
МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА

Волкова Ю.Г., аспирантка

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

В статье проведен анализ современного состояния финансового рынка и динамики роста его банковской составляющей. Раскрываются основные понятия мировой банковской системы. Особое внимание уделено преодолению негативных последствий мирового финансового кризиса и разработано несколько рекомендаций прикладного характера для предотвращения кризисных процессов в банковском секторе.

Ключевые слова: глобализация, финансовый рынок, капитал, банковская система, регулирование

Symmary

WORLD FINANCIAL MARKET: TENDENCIES AND REGULARITY OF
DEVELOPMENT OF ITS BANKING PART IN THE FRAME OF WORLD
ECONOMIC CRUNCH

Yulia G. Volkova, post-graduate student

V.N.Karazin Kharkiv National University

This article is about modern stage of world financial market and the dynamics of its banking part growth. Main terms of world banking system are explained in the article. Special attention is paid to the negative consequences of world economic crunch for banking sector and few applied recommendations have been developed to prevent crisis process in banking sector,

Key words: globalization, financial market, capital, banking system, regulation